

2014 2015

ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Овај пројекат финансира Европска унија у сарадњи са:

Министарство просвете,
науке и технолошког развоја

Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције
REPUBLIC OF SERBIA
GOVERNMENT
European Integration Office

Европски дневник (*The Europa Diary*), који се већ годинама користи као наставно средство у школама у ЕУ, шести пут се штампа на српском језику под називом *Евројски дневник: Мудар избор*. Он покрива широк опсег тема, као што су: Европска унија (ЕУ), Србија и ЕУ, заштита потрошача, екологија, заштита на Интернету, насиље и спречавање насиља, спорт, култура, путовања, студирање, тражење посла, људска права итд.

ISBN 978-92-9238-194-3

Није на продају.

Мудар избор Евројски дневник

© Европска унија, 2015

Публикацију „Мудар избор“ ЕВРОПСКИ ДНЕВНИК 2014-2015 и ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ на српском језику финансирала је Делегација Европске уније у Републици Србији.

Желимо да се захвалимо Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Канцеларији за европске интеграције Републике Србије који су подржали овај пројекат и учествовали у припреми овог приручника.

Ова публикација има искључиво информативни карактер и не изражава званичне смернице Европске уније, ни њене Делегације у Србији за тумачење европских законских норми и политике Уније у доменима који су обрађени у овој публикацији.

Издавач није одговоран за садржај Интернет сајтова наведених у публикацији, изузев званичних сајтова европских институција и органа. Сајтови других организација су наведени у публикацији искључиво као могући примери, а не са жељом да се да потпуни списак или препорука.

Умножавање публикације је дозвољено уз навођење извора, осим у комерцијалне сврхе.

Штампано у Србији

www.europa.rs
www.europadiary.eu

JN-01-14-767-SR-N
ISBN: 978-92-9238-193-6
DOI: 10.2871/91649

Издавач: Делегација Европске уније у Републици Србији
Владимира Поповића 40/V
11070 Београд

Телефон: 011/3083200

Факс: 011/3083201

Мејл: delegation-serbia@eeas.europa.eu

Веб: www.europa.rs

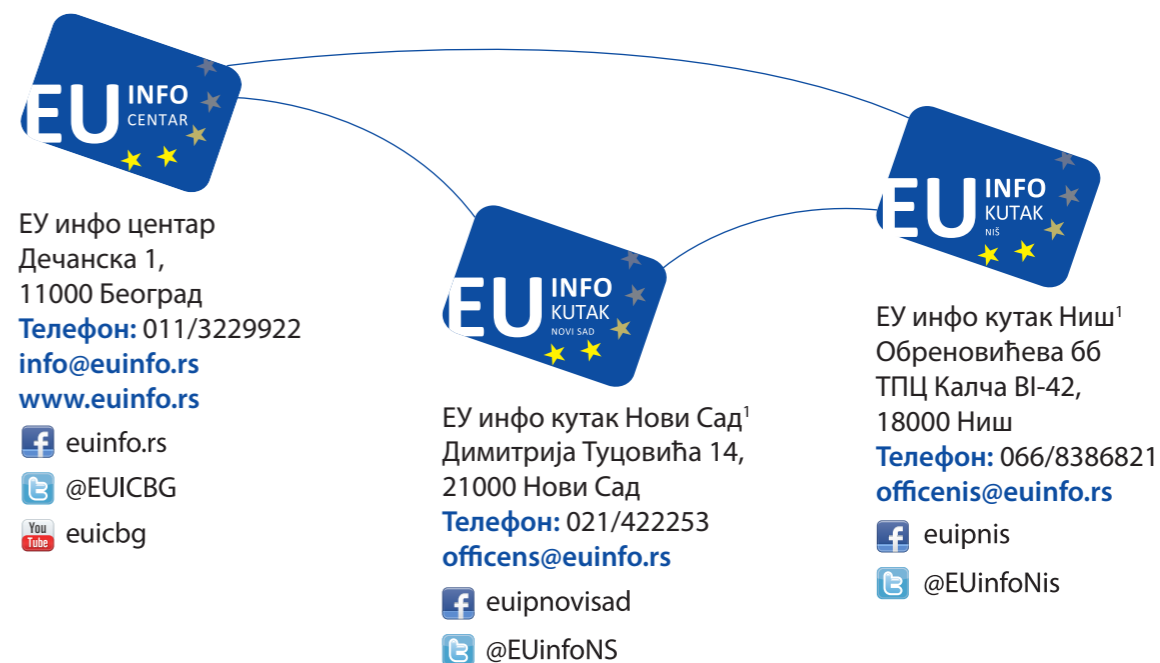
 [euinfo.rs](https://www.facebook.com/euinfo.rs)

 [euicbg](https://twitter.com/euicbg)

ЕВРОПСКА УНИЈА У СРБИЈИ

Информациона мрежа Европске уније у Србији (ЕУ инфо мрежа) пружа све релевантне информације о Европској унији, њеној историји, институцијама и начину функционисања, као и о односима Србије и Европске уније. ЕУ инфо мрежу чине Информациони центар ЕУ у Београду и два инфо кутка – један у Новом Саду и један у Нишу. Главна улога мреже јесте да унапреди општи ниво знања о активностима Европске уније у Србији, да пружи информације о помоћи коју ЕУ пружа као и о процесу европских интеграција. Путем ЕУ инфо мреже, грађани се могу информисати, између осталог, о програмима ЕУ за младе, образовним програмима као и о програмима подршке истраживањима и иновацијама.

ЕУ инфо центар у Београду и два ЕУ инфо кутка су места где грађани могу да добију информације о Европској унији као и да учествују у разноврсним догађајима у области културе и образовања. Информације се пружају на лицу места, телефоном и-или путем електронске поште.

¹ привремена адреса до отварања јавног простора

Поштовани наставници,

Сврха овог упитника је да се сазна на који начин се Европски дневник: Мудар избор користи у Вашој школи и шта је то што, према Вашем мишљењу, можемо учинити како бисмо га побољшали за наредно издање.

Молимо Вас да упитник са страна 1-2 попуните и пошаљете на адресу:
Дубравка Савић, Делегација Европске уније у Републици Србији,
Владимира Поповића 40/IV, 11 070 Београд, до фебруара 2015. године.

Такође, електронску верзију Европског дневника, као и многе друге корисне садржаје можете пронаћи и на сајту ЕУ Инфо центра www.euinfo.rs и сајту Делегације Европске уније у Србији www.europa.rs

О ВАМА:

Ваше име: _____

Назив школе и град: _____

Контакт телефон: _____

Мобилни телефон: _____

Имејл: _____

► Област:

Београд Војводина Централна Србија Источна Србија Јужна Србија

► Који предмет предајете?

Српски језик и књижевност Устав и права грађана
 Стране језике Социологију/Психологију
 Биологију/Хемију/Физику Историју
 Математику Веронауку/Филозофију
 Географију Остало
 Грађанско васпитање

О ДНЕВНИКУ

1. Који је био Ваш мотив да користите Европски дневник на својим предавањима?
(Изаберите све што одговара Вашем одговору)

Речено ми је да га користим
 То је високо квалитетан извор информација
 Неке од тема су посебно биле релевантне за моја предавања
 Неке од тема ме лично интересују

2. Шта мислите о текстовима?

Дужина: предугачко прекратко управо како треба
Сложеност: превише сложен превише једноставан управо како треба

3. Каква је била реакција већине Ваших ученика на Европски дневник?

- Заинтересовани Незаинтересовани Равнодушни

4. Који део Дневника сматрате да је био најкориснији на Вашим предавањима?
(Одаберите један од понуђених одговора)

- Србија и Европска унија Моје природно окружење
 Европа и ја Моје здравље, моја безбедност
 Моја права, моји избори Друштво у коме живим

5. Уопште посматрано, како се Дневник уклапа у школски план и програм који предајете?

- У потпуности се уклапа Неке од тема се уклапају Не уклапа се

О ПРИРУЧНИКУ ЗА НАСТАВНИКЕ

6. Да ли је овај Приручник за наставнике користан током рада на часовима?

- Користан Није користан Неодлучан сам

7. Колико активности које су предложене у Приручнику намеравате да примените на Вашим предавањима током ове школске године?

- Ниједну 1–2 3–5 Више од 5

8. По ком принципу бирате активност коју ћете примењивати?

- По теми По плану рада По вештинама које треба унапредити

О СЛЕДЕЋЕМ ИЗДАЊУ

9. Да ли бисте желели да добијете Дневник и следеће године?

- Да Не

Верујемо да је коришћење Европског дневника користило Вама и Вашим ученицима у савладавању нових тема. Уколико сте заинтересовани да са ученицима више разговарате о процесу евроинтеграција Србије и осталим темама из Европског дневника, препоручујемо Вам да пријавите Вашу школу за посету ЕУ инфо центра. Од новембра 2014. до маја 2015. године, ЕУ инфо центар ће организовати посете свим заинтересованим школама ван Београда. Школе из Београда ће моћи да се код ЕУ инфо центра пријаве за групну посету и са службеницима Центра разговарају о Европи. Групну посету можете пријавити једноставним попуњавањем пријаве на сајту ЕУ инфо центра: <http://www.euinfo.rs/services/group-visits.html>

За дебате о Европској унији у оквиру Ваших активности са Европским дневником, можете контактирати и чланове Тима Европа који са ученицима могу разговарати о конкретним темама из области којима се баве (образовање, омладинске политике, предузетништво, култура, ...)

Контакт информације чланова Тима Европа можете пронаћи на интернет адреси: <http://www.europa.rs/srbija-i-evropska-unija/tim-evropa.html>

Школе које се налазе у Новом Саду, Нишу и околини се за сарадњу могу обратити и Информационим тачкама Европске уније у овим градовима и организовати групну посету или дискусију о Европској унији са њиховим службеницима.

Увод

Европски дневник (The Europa Diary), који се већ годинама користи као наставно средство у школама у ЕУ, шести пут се штампа на српском језику под називом *Европски дневник: Мудар избор*. Он покрива широк опсег тема, као што су: Европска унија (ЕУ), Србија и ЕУ, заштита потрошача, екологија, заштита на интернету, насиље и спречавање насиља, спорт, култура, путовања, студирање, тражење посла, људска права итд.

Приручник за наставнике је осмишљен као допуна Европског дневника у виду предложених активности, радних листова и припрема за час.

Осим тога што се баве питањима која су обрађена у дневнику, активности предложене у приручнику су усклађене са темама предмета као што су устав и права грађана, свет рачунара и информатика, предузетништво, економија, грађанско васпитање, екологија, образовање, заштита здравља и друге. Активности обухватају вештине и способности попут критичког мишљења, комуникације и дебате, решавања проблема и групног рада.

Радни листови се могу фотокопирати и поделити ученицима. Сваки одељак овог приручника упућује на одговарајући текст у дневнику за ученике – препоручујемо да наставници подстакну ученике да ове текстове читају критички.

Код обрада тема из дневника и приручника, изабране теме могу се додатно истражити, користећи изворе на интернету, од којих су неки дати у дневнику. Надамо се да ће *Приручник за наставнике* бити од велике користи и очекујемо Ваше мишљење и о

Приручнику и о *Дневнику*. Молимо вас да упитник са страна 1 и 2 попуните и пошаљете на адресу: Дубравка Савић, Делегација Европске уније у Републици Србији, Владимира Поповића 40/IV, 11 070 Београд.

Овај пројекат финансира Европска унија.

Садржај

Упитник за наставнике.....	1
Увод.....	3
Публикације о Европској унији и европским интеграцијама	4
Европска унија	5
Проширење ЕУ	8
Србија и Европска унија.....	11
Избор каријере.....	16
Здрав живот	20
Грађани за пример.....	21
Свет без насиља	23
Енергија	25
Образовање без граница	28
Паметни потрошач.....	31

Публикације о Европској унији и европским интеграцијама

Делегација Европске уније у Републици Србији и Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије имају богату издавачку делатност. Многе од публикација које смо издали до сада могу се употребити и као допуна у настави приликом коришћења Европског дневника. Поред публикација на српском језику које можете пронаћи на сајтовима www.europa.rs и www.seio.gov.rs, на сајту Европске уније посвећеном публикацијама <http://bookshop.europa.eu> можете пронаћи велики број публикација на енглеском језику, као и другим језицима Европске уније. Публикације можете скинути са сајта или их наручити поштом и оне ће потпуно бесплатно стићи на вашу адресу. Овде смо издвојили неке од публикација за које верујемо да ће вам највише користити.

- Упознајте Европску унију
<http://www.europa.rs/upload/documents/20140725/upoznajte%20eu.pdf>
- Преговарачка поглавља- 35 корака ка ЕУ
http://www.europa.rs/upload/documents/publications/PREGOVARACKA_POGLAVLJA_BROSURA_FINAL.pdf
- Институције ЕУ: Троугао као основа
<http://www.europa.rs/upload/documents/publications/EU%20INSTITUCIJE%20SR.pdf>
- Европа у 12 лекција
<http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Europe%20in%2012%20Lessons.pdf?id=88>
- Како, зашто, да ли, када ... Европска унија?
www.seio.gov.rs/upload/publikacije/srpske/kako_zasto_2010.pdf
- Буквар европских интеграција
www.seio.gov.rs/upload/publikacije/srpske/bukvar_%202009.pdf
- Кораци ка Европској унији
www.seio.gov.rs/upload/publikacije/srpske/koraci_ka_eu_pdf.pdf
- Стипендије ЕУ за студенте земаља Западног Балкана
<http://europa.rs/upload/documents/publications/Studiranje%20u%20evropi%20srpski.pdf>
- Абецеда права Европске уније
<http://www.euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Abeceda%20prava%20EU%20SRB%2072%20with%20cover.pdf?id=134>
- Јединствено тржиште у Европи
www.euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Single%20Market%20SR%20for%20WEB.pdf?id=32
- Укратко о Европи
www.euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Europe%20in%20Brief%20SR%20for%20WEB.pdf?id=40
- Размишљај еколошки: ЕУ и животна средина
<http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/web-fs-environment-srp.pdf?id=42>
- Проширење: Успешна прича ЕУ
<http://www.europa.rs/upload/documents/publications/PROSIRENJE%20SERBIAN%20FINAL.pdf>
- Волонтираш? То је добро за тебе!
http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/VOLUTEERING_SR_WEB_.pdf?id=44
- ЕУ и ви: Кратак преглед достигнућа ЕУ
<http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/EU%20i%20vi.pdf?id=86>

Више публикација потражите на:
www.europa.rs/publikacije.html
<http://euinfo.rs/services/publications.html>
<http://bookshop.europa.eu>
www.seio.gov.rs

» Европска унија

Задаци:	Проверити разумевање ученика о Европској унији (ЕУ) и подстаћи их да размишљају о ЕУ: као садашњем окружењу Србије и њиховом будућем личном окружењу; посебно о начину на који ЕУ утиче на њихову свакодневицу; шта очекују кроз пет или десет година.
Кључне речи:	Доношење закона, Европска унија, учешће
Начин рада/ток часа:	Читање, радни лист, истраживање и дискусија
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Историја, Устав и права грађана
Способности, вештине и знања:	Знање, разумевање и тумачење

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове из Европског дневника, поглавља: „Европска унија – увод“, „Време-плов ЕУ“, „Уклапање делића слагалице“, „Заједничка валута – евро“.

Радни лист

Радни лист треба да послужи ученицима да провере знање и разумевање материје обрађене у Дневнику. У наставку су дати тачни одговори на питања и кратка објашњења.

Дискусија

Наставници би могли да укључе ученике у дискусију о следећим темама:

- Мада искључиво Европска комисија има овлашћење да предлаже нове законе, коначне одлуке доносе Европски парламент и Савет. Шта може бити разлог томе? Да ли ученици мисле да то има смисла?
- По чему је поступак доношења закона у ЕУ сличан доношењу закона у Србији?
- По чему су институције ЕУ сличне и различите од државних институција у Србији?

Истраживачки рад

Наставници могу замолити ученике да додатно истражују на тему ЕУ.

Истраживање се нпр. може односити на:

- Порекло и историјат ЕУ.
- Најважније појмове који су у вези са ЕУ. Видети на: www.seio.gov.rs или www.europa.rs. За детаљнији увид: <http://europa.eu>. Наставник може доделити по један појам сваком ученику или пару ученика који треба да га представе целом разреду.
- Медијска покривеност у Србији: Како је ЕУ приказана? Која проблематика је најчешће заступљена?
- Лисабонски споразум: које је све значајне промене донео овај споразум за функционисање ЕУ? Да ли ђаци мисле да су те промене одговарајуће и због чега имају такво мишљење? Видети на: http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm.

Закључак

Као закључак, наставник може усмерити дискусију на улогу ЕУ у свакодневном животу:

- ЕУ је настала након Другог светског рата, као политичка одлука да се избегне нови рат међу европским државама – због борбе око природних богатстава која условљавају економски развој. Да ли ученици сматрају да је постојање и ширење ЕУ више политичко или економско питање?
- ЕУ је данас активна на много поља – укључујући заштиту потрошача, животну средину, истраживање, светску трговину, међународне односе, развојну помоћ и правосуђе. Србија се обавезала да своје законодавство усклади са законодавством ЕУ у поменутих областима. Да ли ученици сматрају да то корисно утиче на друштво у Србији и/или на свакодневни живот њених грађана?

Тачни одговори за радни лист

1. Када је основана ЕУ?

а) 1951, потписивањем Уговора из Париза и оснивањем Европске заједнице за угаљ и челик. Следи Европска економска заједница 1957, а 1992. настаје Европска унија.

2. Колико становника има ЕУ?

в) 507 милиона. ЕУ је трећа најмногољуднија и трећа најбогатија (мерено паритетом куповне моћи) економска заједница држава на свету.

3. Колико држава чини ЕУ?

в) 28: Аустрија, Белгија, Бугарска, Велика Британија, Грчка, Данска, Естонија, Ирска, Италија, Кипар, Летонија, Литванија, Луксембург, Мађарска, Малта, Немачка, Пољска, Португалија, Румунија, Словачка, Словенија, Финска, Француска, Холандија, Хрватска, Чешка, Шведска и Шпанија.

4. Која држава чланица има највише становника?

в) Немачка, са преко 82 милиона становника.

5. Која је по пространству највећа држава чланица ЕУ?

г) Француска (547.030 км²)

6. Када је Лисабонски споразум ступио на снагу?

г) 2009.

7. Повежи сваку институцију са њеном улогом:

А-в; Б-а; В-б, Г-г, Д-д

8. Која је европска институција одговорна за нацрте нових закона?

а) Комисија. Ова институција заступа заједничке интересе. Ниједна друга институција не може да предложи нови закон.

9. Које европске институције заправо одлучују о садржају нових закона?

б) Парламент и в) Савет. Парламент говори у име грађана Европе и представља њихове интересе; Савет говори у име влада држава чланица и представља њихове интересе.

10. Шта представља „гласање квалификованом већином“?

в) Систем гласања по коме државе имају различит број гласова у зависности од своје величине.

Бонус питање

Уколико су закон неке државе и закон ЕУ у сукобу, који ће се закон примењивати?

б) Закон ЕУ. Овим се обезбеђује једнака примена закона усвојених на нивоу ЕУ у свих 28 држава чланица.

Радни лист – Европска унија

1. Када је основана ЕУ?

- а) 1951. б) 1957. в) 1986. г) 1992.

2. Колико становника има ЕУ?

- а) 150 милиона б) 260 милиона в) 507 милиона г) 740 милиона

3. Колико држава чини ЕУ?

- а) 15 б) 25 в) 28 г) 30

4. Која држава чланица има највише становника?

- а) Пољска б) Велика Британија в) Немачка г) Француска

5. Која је највећа држава чланица ЕУ?

- а) Пољска б) Велика Британија в) Немачка г) Француска

6. Када је Лисабонски споразум ступио на снагу?

- а) 2006. б) 2007. в) 2008. г) 2009.

7. Повежи сваку институцију са њеном улогом:

Институција:

- А) Европска комисија
- Б) Европски парламент
- В) Савет Европске уније
- Г) Европски савет
- Д) Савет Европе

Представља:

- а) грађане
- б) државе чланице
- в) заједнички интерес
- г) политичко вођство
- д) није институција Европске уније

8. Која је европска институција одговорна за нацрте нових закона?

- а) Комисија б) Парламент в) Савет

9. Које европске институције заиста одлучују о садржају нових закона?

- а) Комисија б) Парламент в) Савет

10. Шта представља „гласање квалификованом већином“?

- а) Исто што и гласање апсолутном већином гласова.
- б) Систем гласања по коме је дозвољено да људи промене своје мишљење.
- в) Систем гласања по коме државе имају различит број гласова, у зависности од величине.

Бонус питање:

Уколико су закон неке државе и закон ЕУ у сукобу, који ће се закон примењивати?

- а) Закон државе.
- б) Закон ЕУ.
- в) Европски суд правде одлучује од случаја до случаја.

» Проширење ЕУ

Задаци:	Упознавање ученика са проширењем Европске уније (ЕУ) од шест на 28 држава чланица. Разматрање прошлих и будућих проширења ЕУ.
Кључне речи:	Европска унија, проширење
Начин рада/ток часа:	Радни лист, дискусија и истраживачки рад
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Географија, историја, Устав и права грађана
Способности, вештине и знања:	Анализа, истраживање, разумевање и тумачење

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове из одељка „Србија и ЕУ“, „Европа и ја“, и податке о државама који се налазе у оквиру календарских страна.

Радни лист

Попуњавање радног листа може бити домаћи задатак. У њему се од ученика тражи да одреде годину приступања ЕУ, као и главни град сваке државе чланице ЕУ. Као помоћ, дата је мапа са легендом са различитим бојама за датуме приступања.

Дискусија

Као припрема за дискусију, више информација о проширењу ЕУ и посебно о процесу придруживања Србије у ЕУ, можете наћи на следећим интернет презентацијама:

Европске комисије у оквиру сегмента о проширењу	http://ec.europa.eu/enlargement
Делегације Европске уније у Србији	www.europa.rs
Канцеларије за европске интеграције Владе Србије	www.seio.gov.rs

Професор може започети дискусију о процесу ширења Европске уније у протеклих пола века. Нека од питања која може поставити јесу:

- ➔ Да ли је ширење ЕУ добра (или лоша) ствар за Европу у целини? Да ли је то добро за нове државе чланице? А за државе које су већ биле чланице?
- ➔ Да ли ученици мисле да им ЕУ може пружити веће могућности за лични и професионални развој од оних које им се нуде у Србији? Зашто да или зашто не?

Истраживачки рад

На крају, наставник може поделити ученике у групе, од којих ће свака прикупити информације о некој држави претенденту на чланство и резултате својих истраживања представити разреду. Истраживање би требало да дотакне следеће теме:

- ➔ Географски положај земље, становништво и главни град
- ➔ Историјски контекст (средњи век, XVII–XIX век, XX век)
- ➔ Садашњи економски и политички контекст
- ➔ Културне аспекте из свакодневног живота

Тачни одговори за радни лист

<i>држава</i>	<i>главни град</i>	<i>година приступања</i>
Аустрија	Беч	1995.
Белгија	Брисел	1951.
Бугарска	Софија	2007.
Велика Британија	Лондон	1973.
Грчка	Атина	1981.
Данска	Копенхаген	1973.
Естонија	Талин	2004.
Ирска	Даблин	1973.
Италија	Рим	1951.
Кипар	Никозија	2004.
Летонија	Рига	2004.
Литванија	Виљнус	2004.
Луксембург	Луксембург	1951.
Мађарска	Будимпешта	2004.
Малта	Валета	2004.
Немачка	Берлин	1951.
Пољска	Варшава	2004.
Португалија	Лисабон	1986.
Румунија	Букурешт	2007.
Словачка	Братислава	2004.
Словенија	Љубљана	2004.
Финска	Хелсинки	1995.
Француска	Париз	1951.
Холандија	Амстердам*	1951.
Хрватска	Загреб	2013.
Чешка	Праг	2004.
Шведска	Стокхолм	1995.
Шпанија	Мадрид	1986.

** Хаг се такође прихвата као тачан одговор, пошто је ту седиште владе.*

Радни лист – Проширење ЕУ

Од 1951. Европска унија је нарасла са шест на 28 држава чланица. Колико добро познајеш географију Европске уније и хронологију проширења? – Попуни празнине у табели

Легенда: 1951. 1973. 1981. 1986. 1995. 2004. 2007. 2013.

држава	главни град	година приступања
	Беч	
Белгија		1951.
	Софија	2007.
Велика Британија		
	Атина	1981.
Данска		1973.
	Талин	2004.
	Даблин	
	Рим	
	Никозија	
Летонија		
	Виљнус	
Луксембург		1951.
Мађарска	Будимпешта	
	Валета	2004.
	Берлин	
Пољска		
	Лисабон	1986.
	Букурешт	
Словачка		2004.
	Љубљана	
Финска		
Француска		
Холандија		1951.
Хрватска	Загреб	
Чешка		
	Стокхолм	1995.
Шпанија		

» Србија и Европска унија

Задачи:	Упознати ученике са перспективом Србије на путу ка чланству у ЕУ. Подстаћи их да размишљају о томе које су то области у којима би дошло до промена у случају приступања Србије ЕУ и како би те промене утицале на њихов свакодневни живот: слободу путовања, избор образовања, бољу правну заштиту, јачање права потрошача и избегавање монопола, конкурентност у запошљавању у и ван Србије.
Кључне речи:	Процес стабилизације и придруживања, Преговори о чланству, Преговарачка поглавља
Начин рада/ток часа:	Читање, дискусија, радни листови, активност на часу
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Историја, Устав и права грађана
Способности, вештине и знања:	Усвајање нових информација, разумевање, тумачење и провера знања

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове из одељка „Србија и Европска унија - ваша будућност“.

Дискусија

Најновије информације о статусу европских интеграција Србије и односа са Европском унијом можете наћи на сајту Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије (www.seio.gov.rs) и Делегације Европске уније у Републици Србији (www.europa.rs).

Након читања предложених текстова, наставник би могао да подстакне ученике да заједнички потраже што више одговора на питање „Које су то области у којима би дошло до промена приступањем Србије ЕУ и у чему би се састојале те промене?“. Наставник може на табли бележити одговор по одговор, на пример: 1. *Образовање*, 2. *Слобода кретања* итд.

Радни листови

Радни лист 1

На основу овог радног листа ученици могу проверити шта су научили читањем предложених текстова.

Пре него што крену да одговарају на питања из радног листа 1, наставник би могао да посаветује ученике да још једном погледају наведене текстове и обратe пажњу на:

- ➔ односе Србије и ЕУ од 2000. до данас;
- ➔ процес стабилизације и придруживања и главне актере;
- ➔ значење појма „кандидатура за чланство у ЕУ“;
- ➔ преговарачка поглавља у процесу придруживања Србије ЕУ (која је тренутна позиција Србије у процесу преговора о чланству у ЕУ)
- ➔ финансијске инструменте ЕУ намењене државама које теже чланству.

Радни лист 2

У овој активности се препоручује рад ученика у групи. Након што су прочитали поглавље Србија и ЕУ- Ваша будућност и упознали се са тренутном позицијом Србије у процесу Европских интеграција, ученици могу да се на часу опробају у вештини преговарања.

Наставник ученицима који су подељени у 5 група даје цедуље на којима је исписан наслов по једног од 35 преговарачких поглавља на које су подељене правне тековине ЕУ. Ученици треба да замисле да њихова група чини преговарачки тим Србије за задато поглавље. Након дискусије у групи, ученици износе закључке о томе да ли мисле да је законодавство Србије у задатој области усклађено са Европским и у чему по њиховом мишљењу постоје разлике.

Активност на часу

Наставник треба да затражи од ученика да погледају и размисле о резултатима истраживања јавног мњења Делегације Европске уније у Србији (фебруар 2014) у текстовима *Кораца ка ЕУ* и *Преговори и кандидатура*.

Након тога, наставник треба да затражи од ученика да самостално одговоре на следећа три питања из исте анкете и, ако сматрају да је потребно, објасне своја опредељења:

1. Уколико би сутра био расписан референдум са питањем „Да ли подржавате учлањење наше земље у Европску унију?“, како бисте ви гласали?
2. Да ли се ви лично осећате Европљанином/Европљанком?
3. Шта ће, по вашем мишљењу, ЕУ донети грађанима Србије у наредних 10 година?

Када сакупи све одговоре ученика, наставник их може груписати и затим, заједно са ученицима, прокоментарисати резултате „разредне“ анкете.

Одговори на радни лист 1

1. Србија је 2000. постала учесница процеса кроз који се остварује придруживање и приступање држава Западног Балкана ЕУ. Овај процес се назива:
в) Процес стабилизације и придруживања.
2. Да би Србија могла да започне преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању, било је потребно да Европска комисија обави детаљну анализу реформи у земљи. Ова анализа је објављена у документу који се зове:
Студија изводљивости.
3. Када је Србија започела преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању?
б) 2005. године
4. Када је Србија парафирала, а када потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ?
а) Парафирала – у новембру 2007; потписала – у априлу 2008.
5. Да ли Споразум о стабилизацији и придруживању ступа на снагу одмах након потписивања?
Не. Након потписивања је потребно да све државе чланице ЕУ ратификују споразум у својим парламентима.
6. Да ли је Србија 1. јануара 2010. постала кандидат за чланство у ЕУ?
б) Не. Србија је постала кандидат за чланство у ЕУ у марту 2012. године. Србија је децембра 2009. затражила статус кандидата за чланство.
7. Који је то последњи споразум који земља кандидат потписује са ЕУ пре пријема у чланство?
в) Споразум о приступању.
8. Који је то најзначајнији финансијски инструмент из кога ЕУ у овом и у наредном периоду издваја средства намењена државама које теже чланству у ЕУ?
в) ИПА фондови.
9. Од 19. децембра 2009. грађани Србије:
в) могу да путују у било коју земљу Шенгенског споразума и остану ограничен временски период.
10. На колико поглавља су подељене правне тековине ЕУ о којима се преговара пре потписивања Споразума о приступању ЕУ?
35 поглавља.

Радни лист 1 – Србија на путу европских интеграција

1. Србија је 2000. постала учесница процеса кроз који се остварује придруживање и приступање држава Западног Балкана ЕУ. Овај процес се назива:
 - а) Унапређени стални дијалог.
 - б) Процес изградње трговинских односа.
 - в) Процес стабилизације и придруживања.

2. Да би Србија могла да започне преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању, било је потребно да Европска комисија обави детаљну анализу реформи у земљи. Ова анализа је објављена у документу који се зове:

3. Када је Србија започела преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању?
 - а) 2000. године
 - б) 2005. године
 - в) 2003. године

4. Када је Србија парафирала, а када потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ?
 - а) Парафирала - у новембру 2007; потписала - у априлу 2008.
 - б) И парафирала и потписала у новембру 2007.
 - в) Парафирала - у октобру 2005; потписала - у априлу 2008.

5. Да ли Споразум о стабилизацији и придруживању ступа на снагу одмах након потписивања?

6. Да ли је Србија 1. јануара 2010. постала кандидат за чланство у ЕУ?
 - а) Да.
 - б) Не.

7. Који је то последњи споразум који земља кандидат потписује са ЕУ пре пријема у чланство?
 - а) Споразум о стабилизацији и придруживању.
 - б) Споразум о сарадњи.
 - в) Споразум о приступању.

8. Који је то најзначајнији финансијски инструмент из кога ЕУ у овом и у наредном периоду издваја средства намењена државама које теже чланству у ЕУ?
 - а) КАРДС програм.
 - б) Средства Европске инвестиционе банке.
 - в) ИПА – Инструменти за претприступну помоћ (IPA – Instruments for Pre-Accession Assistance)

9. Од 19. децембра 2009. грађани Србије:
 - а) могу да живе без визе у било којој земљи чланици ЕУ
 - б) могу да путују без визе у било коју земљу чланицу ЕУ и да остану ограничен временски период
 - в) могу да путују у било коју земљу Шенгенског споразума и остану ограничен временски период

10. На колико поглавља су подељене правне тековине ЕУ о којима се преговара пре потписивања Споразума о приступању ЕУ?

ЗАШТИТА ПОТРОШАЧА И
ЗАШТИТА ЗДРАВЉА

ОБРАЗОВАЊЕ И КУЛТУРА

СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И
ЗАПОШЉАВАЊЕ

ЖИВОТНА СРЕДИНА

ПРАВДА, СЛОБОДА,
БЕЗБЕДНОСТ

» Избор каријере

Задаци:	Навести ученике да размисле о врсти посла и области којом желе да се баве. Помоћи им да почну да планирају своју каријеру.
Кључне речи:	Запошљавање, самоанализа
Начин рада/ток часа:	Дискусија, радни лист, дискусија, радни лист, истраживање
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Економија, пословање, грађанско васпитање
Способности, вештине и знања:	Истраживање, самоанализа, планирање

Предложене активности

Читање

Поглавља: „Шта даље? Наставак образовања“, „Предузетништво – будите другачији“, „Тражење посла – ваш први посао“.

Дискусија

Наставник треба да почне час тако што ће разреду представити следеће кључне речи:

ИНТЕРЕСОВАЊА – ВЕШТИНЕ – ТЕМПЕРАМЕНТ

Затим треба да са ученицима продискутује значај сваке од ових димензија при избору будуће професије.

Интересовања:	Треба да будемо заинтересовани за наше занимање.
Вештине:	Вештине неопходне за одређени посао треба да одговарају ономе у чему смо добри.
Темперамент:	Врста посла треба да одговара нашем темпераменту.

Радни лист – Део А

По завршетку дискусије, наставник треба да тражи од ученика да попуне радни лист, који садржи основни списак интересовања, вештина и темперамената. Од ученика се очекује да дају неку прву општу идеју о томе којом облашћу и врстом посла желе да се баве.

Дискусија

Наставник затим треба да позове ученике да кажу разреду шта су били њихови одговори. Дискусија затим треба да се води око питања: „Како да то остварим?“ Наставник треба да забележи кључне речи из ученичких одговора, нпр:

- ☞ Треба дуже да се школујем;
- ☞ Треба ми новац;
- ☞ Треба ми искуство;
- ☞ Треба да упознајем људе;
- ☞ Треба само да нађем слободно радно место.

Разред затим треба да расправља о томе како ученици могу да организују свој приступ остварењу жељеног циља:

- Могу ли најједноставнији послови у жељеној области да буду корисни?
- Могу ли студенти да зарађују новац и студирају у исто време?
- Где и како можете да створите мрежу контаката у вашој жељеној области рада? (преко најједноставнијих послова, у оквиру школе, преко родитеља или познаника)
- Да ли постоји могућност формирања сопственог предузећа?
- Да ли би студирањем или радним искуством у другој земљи могли да унапреде своје квалификације?

Читање и радни лист – Део Б

Након ове дискусије, наставник треба да затражи од ученика да прочитају горе поменуте текстове, а затим да попуне Део Б радног листа. Ученицима треба предложити да посете саветника за професионалну оријентацију и да на интернету истраже могућности у погледу студирања и запослења како би детаљније разрадили своје планове.

Закључак

У виду закључка, ученицима може да се да следећи задатак:

Интервјуишите три одрасле запослене особе. Најмање једна од њих треба да воли свој посао, а барем једна треба да буде незадовољна својим послом. Поставите следећа питања и забележите одговоре:

- *Којим послом се баве?*
- *Зашто се баве тим послом?*
- *Како су дошли до тог радног места? Које друге послове су обављали пре, односно коју обуку су прошли?*
- *Да ли су задовољни својим послом? Зашто јесу, односно, зашто нису?*
- *Да ли воле свој посао, или раде само да би могли да плаћају рачуне?*
- *Да ли су се увек овако осећали, или су се они (или њихов посао) временом променили?*

Радни лист – Избор каријере

Део А: Чиме желим да се бавим?

Послови су као партнери – да би вам одговарали, треба да имате слична интересовања, сличан укус и складне темпераменте. Пошто је на располагању више од 2000 различитих врста послова, важно је за почетак знати каква су ваша сопствена интересовања, укус и темперамент.

Интересовања

У тексту који следи наведене су неке области у којима можете да се запослите. Обележите кућицу поред оних области које вас потенцијално интересују.

☐ Администрација	☐ Производња и инжењеринг
☐ Алтернативне терапије	☐ Маркетинг, продаја и рекламирање
☐ Животиње, биљке и земљиште	☐ Медицинска технологија
☐ Декоративна уметност и дизајн	☐ Медицина и неговатељство
☐ Услугне делатности	☐ Извођачке уметности и медији
☐ Грађевина	☐ Издаваштво и новинарство
☐ Просвета и обучавање	☐ Малопродаја и услуге за потрошаче
☐ Екологија	☐ Наука и истраживачки рад
☐ Финансијске услуге	☐ Обезбеђење и рад униформисаних лица
☐ Опште и личне услуге	☐ Социјалне службе
☐ Информациона технологија и управљање информацијама	☐ Спорт, слободно време и туризам
☐ Правне услуге	☐ Складиштење, издавање и испорука
☐ Одржавање, сервисирање и поправке	☐ Транспорт
☐ Менаџмент и планирање	☐ Друго: _____

Најбоље вештине

Размислите о томе шта највише волите да радите; то је обично оно што радите добро. Обележите кућицу поред ваших главних вештина.

☐ Анализирање	☐ Музика
☐ Комуницирање	☐ Организација
☐ Убеђивање других	☐ Физичка активност
☐ Плес	☐ Причање
☐ Замишљање/смишљање	☐ Резимирање
☐ Језици	☐ Разумевање других
☐ Логика	☐ Писање
☐ Математика	☐ Друго: _____

Темперамент

Најбољи могући посао у области односа са јавношћу ће бити катастрофа за некога ко не воли да се сусреће са људима... то је питање темперамента. Какав је ваш темперамент?

Да ли:

- волите да се сусрећете са много људи (рад са јавношћу)
- радије сте у окружењу људи које добро познајете (рад у тиму)
- више волите да будете сами (углавном самосталан рад)

Да ли:

- Волите да говорите људима шта да раде (менаџмент/организација)
- Више волите да вам се каже шта да радите (подршка)

Следећи корак је да на интернету истражите врсте послова који постоје у оквиру интересовања која сте одабрали.

Корисни линкови:

www.nsz.rs

www.lakodoposla.com

www.poslovi.infostud.com

Сачините списак назива послова који вам се чине интересантним: који се налазе у областима које вас интересују, у оквиру којих бисте радили оно што добро радите и где бисте били у положају који одговара вашем темпераменту. Разврстајте их од најпожељнијег до најмање жељеног:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

То је твој циљ.

Део Б: Како да то остварим?

Следећи корак је да сачините стратегију како да остварите свој циљ. Можда ће вам бити потребна помоћ саветника за професионалну оријентацију, а корисно би било и да разговарате са неким ко се бави послом који ви желите да обављате.

Шта вам је потребно да бисте обављали посао којим желите да се бавите?

Искуство? Квалификације? Контакти? Студирање или рад у иностранству?

.....

.....

.....

Како да дођем до тога?

Хонорарни, једноставан посао? Упознавање људи? Школовање? Новац?

.....

.....

.....

» Здрав живот

Задаци:	Навести ученике да размисле како њихово понашање утиче на оно што они зову „здрав живот“.
Кључне речи:	Здрав живот, здраво понашање
Начин рада/ ток часа:	Дискусија, домаћи задатак
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Психологија, биологија
Способности, вештине, знања:	Дискусија, анализа, разумевање

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове „Здрав живот“, „Угаси цигарету“, „Да ли је трип прави пут“ и „Имамо само једну кожу“.

Дискусија

Наставник би требало да пита ученике да дефинишу „здрав живот“ и да напише кључне речи на табли. Кључне речи могу да укључе:

ДРОГУ – ПУШЕЊЕ – АЛКОХОЛ – ФИЗИЧКУ АКТИВНОСТ – ЗДРАВУ ИСХРАНУ – БРЗУ ХРАНУ – СИГУРАН СЕКС (уколико је тема у складу са годинама ученика) – СУНЧАЊЕ

Након тога, наставник отвара дискусију о томе како понашање ученика утиче на њихово знање о томе шта подразумева здрав живот:

- ➔ Да ли ученици увек усвајају „здраве“ начине понашања?
- ➔ Уколико не, када и зашто не усвајају?
- ➔ Да ли ученици у будућности намеравају да усвоје здравије начине понашања? Уколико намеравају, зашто и од када?

Домаћи задатак

Наставник би потом требало да представи следеће изјаве и да замоли сваког ученика да изабере једну од њих као полазну основу за есеј:

Моје тело је мој храм	Моје тело је моја покретачка снага
Моје тело је мој пријатељ	Моје тело је...

Есеј би требало да покрије следеће теме:

- ➔ Како се ученици односе према свом телу?
- ➔ Како се тренутно опходе према свом телу, нпр. да ли је њихово здраво понашање у складу са односом према свом телу; зашто да, а зашто не?
- ➔ Шта би волели да промене у свом понашању према здрављу, зашто, како и када?

Напомена: Ово би могла да буде веома осетљива тема за неке од ученика и наставник би могао да их посаветује или евентуално упути код школског психолога.

» Грађани за пример

Задаци:	Подстаћи ученике да размишљају о томе у којој мери они треба и желе да буду одговорни за себе, а у којој мери државне институције треба да регулишу цивилно друштво и живот појединца. Долажење до заједничких закључака о појединим питањима у вези са појмовима грађанства, демократије и људских слобода – однос права и обавеза.
Кључне речи:	Одговорност, слобода, избор, грађанство
Начин рада/ток часа:	Читање, дискусија, радни лист
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Грађанско васпитање, Устав и права грађана, Социологија
Способности, вештине и знања:	Преиспитивање сопствених ставова, критичко размишљање

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове „О људским и грађанским правима“, „Имам право гласа – користим га“ из Европског дневника.

Дискусија

Наставник треба да подстакне ученике да размене своја размишљања о темама које следе.

Одговорност: Морална и материјална одговорност за сопствено понашање.

Слобода: Слобода – разлика између „слободе да“ и „слободе од“

Избор: У којим сферама живота долази до изражаја потреба за сопственим избором? Шта значи „информисан избор“?

Грађанство: Загарантована права и испуњавање дужности.

Примери:

- ➔ Да ли увести као законску обавезу коришћење детектора дима у сваком стамбеном простору, само у појединим случајевима или би то требало да буде лична одговорност појединца?
- ➔ Колико би требало законски регулисати означавање хране, а колико препустити појединцима да сами одлуче при куповини?

Радни лист

а) Шта треба законски регулисати (или прописима обезбедити примену)?

Напишите: Овде ученици дају примере догађаја/инцидената/проблема који су им помогли да схвате да неку појаву треба додатно законом регулисати.

Продискутујте: У паровима или мањим групама, ученици дискутују о ономе што су написали. Сваки пар/група бира по један пример за пропис или закон за који сматра да не постоји, или се не примењује.

Размените мишљења: Сваки пар/група објашњава остатку одељења свој избор проблема и законских решења. Одељење износи мишљење о могућим последицама примене предложених законских мера.

б) Ко је одговоран – појединац или држава?

Ова вежба треба да подстакне ученике да размишљају о улози и дужностима државе према цивилном друштву. Конкретне области доделити држави односно појединцу у оквиру дијаграма (на радном листу или табли).

в) Шта значи појам „грађанство“?

У разговору са наставником ученици заједно дефинишу појмове (грађанство, грађанин) и своје ставове о грађанству у Србији.

Радни лист: Права и дужности

- а) Покушајте да наведете што више примера за нешто за шта сте ви, или неко други, помислили да „треба законски регулисати“. Закон/пропис може да се односи на било шта – од регулисања техничких услова и различитих забрана, до легализовања активности појединаца или групе људи.

Треба да постоји закон о

Треба да постоји закон о

Треба да постоји закон о

Треба да постоји закон о

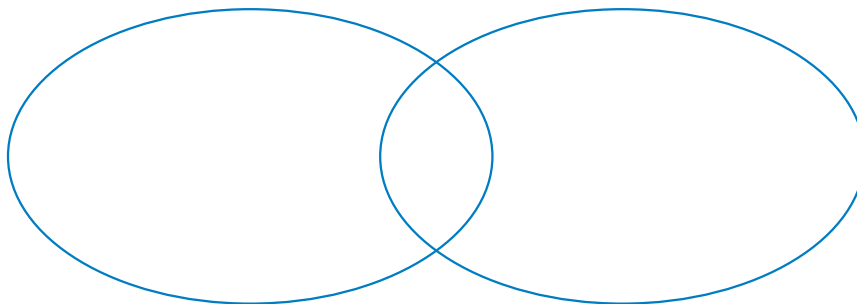
Треба да постоји закон о

- б) Шта и до које границе се очекује да држава регулише? Модели демократије које ученици познају, који би одговарали условима у Србији, на пример:

- ➔ Минимална улога државе: потпуна индивидуална одговорност (нижи порези, грађани финансирају сопствену пензиону и здравствену потпору, минимална зависност пословања од законских регулатива)
- ➔ Велика улога државе: колективна одговорност (већи порези, јавно здравствено и пензионо осигурање, велика зависност пословања од законских регулатива)

Одговорност појединаца

Одговорност државе/владе

- в) Појам „грађанства“

- 1) Шта за вас представља појам грађанства?

.....

- 2) Шта значи бити грађанин?

.....

- 3) Која су то главна питања или проблеми у вези са концептом грађанства у Србији, генерално или у вашем ближњем окружењу?

.....

» Свет без насиља

Задаци:	Подстаћи ученике да размишљају о облицима насиља. Помоћи ученицима да препознају насиље и реагују на њега. Помоћи им да се суоче са двоструким понашањем у различитим ситуацијама: у улози жртве и у улози насилника.
Кључне речи:	Насиље, жртва, насилник
Начин рада/ток часа:	Читање, активност на часу, радни лист
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Социологија, грађанско васпитање, психологија
Способности, вештине и знања:	Критичко размишљање, разумевање, реаговање

Предложене активности

Читање

Наставник може предложити да ученици код куће прочитају текстове „Нетолеранција се неће толерисати“, „Породица – моје уточиште“ и „Насиље у вези“ из Европског дневника.

Истраживачки рад

Наставник може предложити ученицима да након читања текстова о насиљу код куће о томе разговарају са члановима своје породице или са друговима. Свако треба да припреми 3–5 примера најчешћих облика насиља до којих су дошли током разговора.

Активност на часу

На почетку часа, наставник може да испише на табли реченице за дискусију, као на пример:

- „Деци је потребно мало дисциплине. Мени је то донело само добро.“
- „Насиље и сексуално злостављање у породици су прилично ретке појаве. Породица је (углавном) сигурно уточиште за децу.“
- „Не можемо се мешати у начин живота и културне обрасце других људи... чак и ако нам се не свиђа то што они раде.“
- „Деца су јака. Она брзо заборављају.“
- „Насиље у интимним везама и међу брачним партнерима је ретко; мушкарци се мало наљуће када их жене не слушају, падне ту по која ћушка, али после се жена мало 'потруди' – тако је то у животу, зар не?“
- „Мотком и каменицом могу неког повредити, али речима – никако.“
- „Мало шале на рачун друга/другарице никада никоме није шкодило.“

Наставник наглас чита исписане реченице, дели ученике у седам група и свакој групи додељује једну од наведених изјава. Све групе записују сопствене ставове, слагања/неслагања са датом изјавом, цитирају примере.

После тога, представници група читају коментаре своје групе, а остатак разреда учествује у дискусији о сваком излагању, додајући аргументе и примере које су сами прикупили током истраживања.

Радни лист

Овај радни лист треба да помогне ученицима да се припреме за „реакцију на насиље у школском окружењу“. Постављена питања траже од ученика да размисле коме би се обратили за помоћ у сопственој школи ако би били предмет или сведоци насилног понашања. Наставник може разговарати о конкретним искуствима ученика и забележити их, као и да пребројавањем гласова ЗА (за сваку од 11 опција) направи разредну ранг листу.

Закључак

Наставник може пренети резултате анкете директору школе или одговарајућем административном службенику. Уз сарадњу наставника више разреда који обрађују Европски дневник, на основу сакупљених резултата може се добити школска ранг листа особа којима се ученици најчешће обраћају за помоћ.

Радни лист

ОБРАЋАЊЕ УЧЕНИКА ЗА ПОМОЋ	Разредна ранг листа
Разредном старешини	
Другу/другарици	
Директору школе	
Наставнику којег посебно ценим	
Педагогу школе	
Психологу школе	
Школском полицајцу	
Особи из физичког обезбеђења школе	
Никоме (јер не смем)	
Дежурном наставнику	
Помоћно-техничком особљу	

» Енергија

Задачи:	Израчунати трошкове струје и уштеду која може да се оствари „једноставним“ мерама за штедњу енергије.
Кључне речи:	Енергија, уштеда, одржива потрошња
Начин рада/ток часа:	Домаћи задатак – радни лист, читање, дискусија, додатна активност
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Биологија, хемија, физика, екологија
Способности, вештине и знања:	Рачунање, анализа

Предложене активности

Читање

Поглавља: „Имамо само једну планету“, „Већи учинак уз мање улагање“, „Куповина за планету“, „Истраживањем штитимо планету“, „Брига о пољопривреди“.

Радни лист 1

Као домаћи задатак, од ученика тражити да попуне Радни лист 1.

Сврха овог радног листа је да помогне ученицима да израчунају колико новца се у њиховој кући потроши на осветљење, и колика уштеда може да се оствари преласком на штедљиве сијалице.

Ученици могу да попуне табелу садржану у овом радном листу, или да направе посебну табелу у свескама или на компјутеру.

Напомена: Ако ученици већ имају штедљиве сијалице код куће, могу да ураде вежбу у супротном смеру, тј. колико би трошили када не би имали такве сијалице.

Дискусија

Након вежбе попуњавања радног листа и читања, наставник може да покрене дискусију о резултатима:

- Да ли су ученици били изненађени тиме колика уштеда може да се оствари?
- Колико ученика се сетило да урачуна трошкове куповине нових и скупљих сијалица? Да ли уштеда и даље постоји када се урачунају ови трошкови?
- Којих још једноставних поступака који би резултирали уштедом енергије ученици могу да се сете? Како би ученици израчунали колика је уштеда у тим случајевима?

Додатна активност

Као додатну активност, наставник може да подели ученицима Радни лист 2. На њему се налази списак савета за „одрживу потрошњу“, које могу да упореде са својим свакодневним поступцима. Ученици затим треба да попуне радни лист.

Наставник може заједно са ученицима да прегледа попуњени списак и да пита да ли неко има додатне савете које би поделио са остатком разреда.

Радни лист 1 – Сијалице

Све о штедљивим сијалицама:
<http://ec.europa.eu/energy/lumen/>

1. Спроведи истраживање осветљења код куће

Направи попис свих сијалица у својој кући. Провери које су обичне, или халогене (сијалице у којима ужарена спирална нит производи светлост). У табелу испод унеси све такве сијалице; за сваку од њих назначи снагу у ватима (W) и просечно време коришћења на дневној бази. Ако ти понестане места, направи још један списак. Не заборави да провериш и спољно осветљење ако га имаш код куће!

Где се налази сијалица	Снага		Часова/дневно		Укупна потрошена енергија (у ват-часовима)
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
УКУПНО					(A)

1 киловат-час = 1,000 ват-часова

Помножи укупан збир (A) са 365 и подели са 1000, и добићеш укупан број киловат-часова (Kwh) потрошених на годишњем нивоу:

$$\text{Укупно (A)} \div 1,000 \times 365 = \text{_____ Kwh/год. (B)}$$

Цена електричне енергије варира, али рецимо да износи 0,23€/ Kwh.

Израчунај трошкове осветљења на годишњем нивоу тако што ћеш помножити укупну потрошњу у Kwh са ценом по Kwh:

$$\text{(B)} \text{ Kwh/год.} \times 0,23\text{€} = \text{(Ц)} \text{ _____ € /год.}$$

2. Утврди колико бисте могли да уштедите

Штедљиве сијалице троше у просеку једну трећину енергије коју потроше обичне сијалице. Израчунај уштеду!

Тренутни трошкови: (Ц) _____ €

Једна трећина трошкова: (Ц) _____ € ÷ 3 = (Д) _____ €

Разлика: (Ц-Д) = _____ €

Радни лист 2 – Остале идеје за уштеду енергије

Испод се налази списак савета за „одрживу потрошњу“. Обележи одговарајућу кућицу: „већ радим“, „радићу“, „нећу радити“.

Можда није лоше да цео један дан носиш овај списак са собом и бележиш све своје поступке. Можда ти падну на памет још неки савети – забележи их и подели са разредом!

	Већ радим	Радићу	Нећу радити
Лична хигијена Туш троши мање енергије (за загревање воде) него купање у кади. Затвори славину када переш зубе.			
Осветљење Штедљиве сијалице... искључи светло када изађеш из просторије.			
Превоз Бициклом, пешице, јавним превозом... само што мање аутом!			
Потрошни артикли Сунђери, а не папирни убруси; стаклене, а не картонске чаше, платнене врећице за поновну употребу, а не пластичне кесе...			
Ужина Спакована у посуду која се користи више пута.			
Воће и поврће Једи сезонско, локално воће и поврће.			
Вечера Остави да се одмрзне у фрижидеру / природним путем; остаци хране да се охладе пре одлагања у фрижидер.			
Остаци хране Искористи их касније, не бацај!			
Прање судова Уместо да пушташ воду да тече, напуни лавабо.			
Грејање Смањи грејање; обуци џемпер.			
Смеће Рециклирај пластику, амбалажу за пиће, папир, картон, стакло.			
Електронски уређаји, ТВ, компјутер Искључи, не остављај на стенд-бају!			
Куповина Веће количине (породично паковање), не појединачна паковања.			

» Образовање без граница

Задачи:	Помоћи ученицима да боље разумеју елементе Болоњског процеса. Упознати ученике са могућностима студирања у ЕУ.
Кључне речи:	Болоњски процес, акредитација, Еразмус +
Начин рада/ток часа:	Читање, картице, дискусија
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Грађанско васпитање, социологија
Способности, вештине и знања:	Богаћење речника и усвајање нових појмова, критичко мишљење

Предложене активности

Картице које се налазе на следеће две стране треба фотокопирати у одговарајућем броју примерака и налепити на предњу и задњу страну припремљених картона одговарајуће величине.

Читање

Ученици треба да прочитају текст „Шта даље? Наставак образовања“ из Европског дневника.

Картице

Картице се могу користити да се провери колико су ученици разумели кључне термине који се односе на реформу система образовања у Србији. Картице се могу употребити на следећи начин: наставник подели ученике у неколико група; затим открива групама једну страну картице (страну на којој се налази појам/питање или ону на којој је дефиниција/одговор); представници група, након консултација са осталим члановима групе, треба да одговоре шта је на другој страни картице. Група која има највише тачних одговора најуспешнија је. Наставник може сам осмислити садржину додатних картица.

Дискусија

Након активности са картицама, наставник може тражити од ученика да се усредсреде на део предложеног текста који се односи на програме за образовање ЕУ.

За подстицање дискусије, наставник може искористити следећа питања:

- ➔ Да ли сте до сада чули за програме образовања ЕУ који ће будућим студентима бити на располагању: Еразмус + (Erasmus Mundus <http://erasmusplus.rs/>), Еразмус мундус сарадња – „Спољни прозор“ (Erasmus Mundus External Cooperation Window) и ТЕМПУС (www.tempus.ac.rs)?
- ➔ Да ли бисте се пријавили за учешће у неком од ових програма?
- ➔ Шта можете добити учешћем у овим програмима?
- ➔ Да ли познајете особу која је имала прилике да учествује у неком од ових или сличних програма? Каква су њена/његова искуства?

**Европски систем
преноса бодова
(ЕСПБ)**

**Болоњски
процес**

**Реформе
„према Болоњи“
у Србији**

Акредитација

**Комисија за
акредитацију**

**Државе које
учествују у
Болоњском
процесу**

**Три програма
образовања ЕУ која су
доступна студентима
из Србије**

Erasmus +

2003

**Оквирни уговор
са ЕУ**

Процес који је покренут 1999. године да би се уклониле разлике у системима високог образовања европских земаља и препреке студентској мобилности и међусобном признавању диплома.

Временско оптерећење студената за време студија. Утврђен је стандард према коме једна студијска година носи 60 ЕСПБ бодова.

Потврда да високошколска установа у Србији испуњава утврђене стандарде.

Реформе образовног система у Србији са циљем да се образовни систем у нашој земљи усклади са прихваћеним стандардима Болоњског система.

47 земаља, укључујући све земље чланице ЕУ.

Тело које проверава квалитет високошколских установа и вреднује квалитет студијских програма.

Програм за образовање ЕУ који омогућава студентима из земаља учесница да за време трајања основних студија годину дана студирају на одговарајућем универзитету неке друге земље учеснице.

Erasmus Mundus
Erasmus Mundus – „Спољни прозор”
(External Cooperation Window)
ТЕМПУС

Документ који једна влада треба да потпише да би учествовала у програмима образовања ЕУ.

Година када се Србија укључила у Болоњски процес.

» Паметан потрошач

Задаци:	Подстаћи ученике да препознају која права имају као потрошачи. Помоћи ученицима да развију своје вештине у остваривању својих права и образлагања жалби.
Кључне речи:	Рекламација, права потрошача
Начин рада/ток часа:	Читање, дискусија, попуњавање радног листа, писање писама
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Устав и права грађана, грађанско васпитање
Способности, вештине и знања:	Писање званичног писма, комуникација и дискусија

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове „Помоћ за потрошаче од А до...“, „Устани...Бори се за своја права“ и „Без обавезе“ из Европског дневника.

Дискусија

Ученици у паровима дискутују о садржају текста. Следећа питања могу усмерити њихову дискусију:

- 1) Да ли ученици разумеју која права имају као потрошачи?
- 2) Да ли знају коме се могу обратити уколико имају питања у вези са својим правима?

Активност

Радни лист служи као вежба за формулисање рекламација. Он помаже да ученици:

- прикупе податке и документа;
- анализирају своју жалбу и оно што очекују од продавца.

Када ученици попуне радне листове, наставник треба да затражи да напишу формалну жалбу. Предлаже се да ученици међусобно размене своја писма и анализирају их (види наставак).

Надовезана активност

Ученици у паровима или као цео разред дискутују о писању ових жалби. Дискусија се може усмеравати следећим питањима:

- 1) Који аргументи су били добри, а шта су слабе тачке?
- 2) Да ли је било значајне разлике између онога шта је аутор рекламације хтео да каже и онога шта је читалац разумео? Који је био разлог?
- 3) Уколико би вас понашање продавца/службеника нарочито разљутило, шта би представљало разуман план деловања?
- 4) На који се још начин може поднети рекламација и који начин је најприкладнији?

Уколико се нека рекламација заиста пошаље продавцу, разред би могао да прати докле је доспела.

Радни лист – Ефикасне рекламације

Треба се сетити случаја стварне рекламације код неког продавца. Радни лист се користи за формулисање жалбе и остваривање својих права.

1. Производ који се рекламира?

Предмет рекламације (назив производа/ име произвођача)?

Који је број модела, уколико га има?

Који је серијски број, уколико га има?

Када и где је купљен?

2. У чему је проблем?

.....

3. Шта је до сада урађено на решавању проблема?

Навести име и радно место сваке особе са којом сте већ можда разговарали.

.....

4. На који начин бисте желели да се проблем реши?

На пример: поправка, замена, повраћај новца, извињење.

.....

5. Којом документацијом располажете?

Нису сва доле наведена документа неопходна, али што их више има – тим боље. Прикупити што више и чувати их заједно.

☞ рекламни оглас

☞ упутство за употребу

☞ рачун из радње или фактура

☞ оригинално паковање

☞ отпремница

☞ гарантни лист

6. Коме треба упутити жалбу?

Име и радно место особе:

Предузеће/ радња:

Адреса:

Телефон/ мејл:

7. Писање жалбе

Жалбу треба написати на папиру формата А4, користећи информације које су прикупљене у тачкама 1, 2 и 3. Треба бити сажет, држати се чињеница и бити сталожен и улјудан. Обавезно треба навести своје име, адресу, број телефона и број рачуна уколико се очекује новчана накнада. Прилажу се фотокопије сакупљених докумената, док се оригинали чувају.

8. Проверавање написаних жалби

Свако замењује своје писмо са другом/ другарицом из клупе.

☞ Да ли је разумљив проблем друга/ другарице и која су његова/њена очекивања?

☞ Да ли су његови/ њени захтеви разумни?

☞ У позицији запосленог у предузећу или радњи којој се подноси рекламација, да ли бисте покушали да решите проблем? Зашто да или зашто не?